

Bulletin

parken Sonsbeek – Zypendaal – Gulden Bodem

Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem.

De contributie per lid bedraagt per jaar voor particulieren € 15,00, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 ten name van Vrienden van Sonsbeek. CANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling, waardoor giften die volgens de regels van de Belastingdienst worden gedaan voor fiscale aftrek met de factor 1,25 mogen worden vermenigvuldigd.

Dagelijks bestuur

Margreet van Gastel (voorz.), Henk Eenink (penningm.), Tjada van den Eelaart-de Sitter, Paul Poelmans, Huig Velders (wnd. secretaris), Daniëlle Jansens penningmeester/ledenadministratie
penningmeester@sonsbeek.nl / 06 42 85 54 75

Adviseurs

Kees Hin, gebiedsmanager bossen en parken gemeente
Jan Floor, beheerder parken

Aanmelding nieuwe leden

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, Molenplaats Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, telefoon: 445 06 60, email: info@sonsbeek.nl

Website

www.sonsbeek.nl

Molenplaats

Bij het bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek valt van alles te leren en ontdekken over het groen in de stad en het belang ervan. Het is een ideaal beginpunt voor een kennismaking met de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Er is informatie te vinden in de vorm van boekjes, plattegronden en kaarten over de natuur in en om de stad. Vanaf deze locatie worden activiteiten georganiseerd met betrekking tot het landschap en de cultuurhistorie. Ook is er informatie over gezondheid en klimaatbestendigheid.

Zie www.natuurcentrumarnhem.nl/locaties/molenplaats-sonsbeek

In dit nummer

Voorpagina: Huis Zypendaal in een herfstachtige waterplas. Foto: Rinus Baak.

3 Lichtevenement: Burgemeester en wethouders legden het advies van de Omgevingsdienst terzijde om een vergunning te weigeren voor de Grote Schijn in Zypendaal. Daar wordt achteraf wellicht anders tegenaan gekeken.

4 Kees Hin vertrekt: Jarenlang zat hij als ambtelijk adviseur van de gemeente bij ons bestuur aan tafel. Binnenkort gaat hij terug naar zijn geboortegrond: Texel.

5 Nieuwe bewoners: Het huis bovenaan de Steile Tuin heeft nieuwe bewoners. Ooit werden hier snijbloemen verkocht.

6 en 7 Fotopagina's: Lopers, lopers en nog eens lopers in park Sonsbeek. Geen wandelaars maar bezoekers die gewend zijn de vaart erin te zetten. Foto's: Rinus Baak.

8 Beheervisie: Drie jaar geleden was er volgens toenmalig wethouder Van Burgsteden geen nieuwe beheervisie nodig voor de parken. Bureau Strootman Landschapsarchitecten mag er nu van de gemeente mee aan de slag. **Scooters:** Sinds enkele maanden verboden.

9 Sprookjesfestival: Het zou zomaar de laatste keer geweest kunnen zijn in Sonsbeek. **Ontmoetingen:** Gerard Baak spreekt bezoekers van het park.

10 Op stap: Gabriëlle Zeevenhooven wandelt in Sonsbeek met parkbeheerder Jan Floor.

11 Albert en Sonsbeek: Er is niets veranderd.

Achterpagina: De kleurrijke ijsvogel (alcedo atthis) is kwetsbaar. Dat bleek begin dit jaar weer eens. Koos Dansen volgt hem in woord en beeld.

Aan dit nummer werkten mee:

Gabriëlle Zeevenhooven, Albert Van Der Weide, Koos Dansen, Luuk Broer en Rinus Baak (foto's).

B en W zette evenement zelf door

ODRA adviseerde MOJO geen vergunning voor Zypendaal te verlenen

Het toestaan van het evenement Grote Schijn in park Zypendaal is een puur politieke keuze geweest. Enkele weken voordat het evenement in oktober begon, adviseerde de Omgevingsdienst ODRA burgemeester en wethouders nog geen vergunning te verlenen. Maar B en W legden dit advies naast zich neer. Achteraf wordt daar op grond van ambtelijke advisering waarschijnlijk anders over gedacht.

Na de goedkeuring door B en W werd de omgevingsvergunning ter inzage gelegd en kon bezwaar worden aangegeven. Zo'n vergunning is nodig voor de opbouw. Vanaf begin oktober kon bezwaar worden gemaakt. Dat was in een zo laat stadium dat het niet meer kon leiden tot afgelasting.

Lastig parket

Toen in de eerste week van oktober door B en W een vergunning werd verleend voor Grote Schijn was dat ruim anderhalf jaar na de oorspronkelijke datum voor het eerste evenement. In 2020 stak corona er echter een stokje voor. Daarna hebben de voorbereidingen op het stadhuis vrijwel stil gelegen. Door deze trage afhandeling was er voor B en W in september geen weg meer terug. MOJO had al duizenden kaarten verkocht, landelijk reclame gemaakt en voorbereidingen getroffen. Een eis tot schadevergoeding was wellicht flink in de papieren gelopen.

Afstel onmogelijk

Zodra B en W hebben beslist een omgevingsvergunning te verstrekken kan binnen zes weken na publicatie van het besluit bezwaar aantekenen. In dit geval was dat op een zo laat tijdstip dat daarmee het belangrijkste wapen uit handen werd geslagen. Het was niet mogelijk Grote Schijn nog af te laten blazen.

De Bomenbond dook een lijst op met regels waaraan een evenement in Zypendaal moet voldoen. Het leek erop dat die voorwaarden stuk voor stuk werden overtreden. Inmiddels is

duidelijk dat deze regels alleen betrekking hebben op evenementen op één locatie en niet voor een manifestatie langs een wandelroute. Hiervoor bleek de gemeente zelfs nog nooit regels te hebben opgesteld.

Er bestaan nog twijfels over de vraag of de gemeente ontheffing had moeten aanvragen bij de provincie voor het overtreden van regels in de nabijheid van een Natura2000-gebied. Bureau Ekoza uit Velp hield in augustus in opdracht van MOJO een 'flora- en faunacheck' in Zypendaal. De uitkomst was dat het evenement zou leiden tot overschrijding van grenzen voor stikstof in relatie tot het aan Zypendaal grenzend Natura2000-gebied Veluwe.

Niet naar rechter

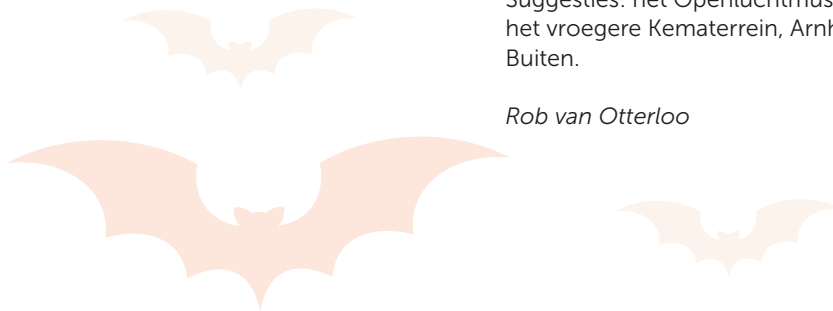
Het dagelijks bestuur van de Vrienden van Sonsbeek was het niet eens met het late tijdstip waarop B en W de omgevingsvergunning ter inzage legden. Het bestuur besloot niet als 'hoeder van de parken' naar de bestuursrechter te stappen. Waarom niet wordt niet toegelicht in een brief aan B en W.

'Wij betreuren de gang van zaken, immers lijken hier de wettelijke mogelijkheden voor inwoners en organisaties in het geding te komen. (...) Een gang naar de voorzieningenrechter zou een logisch gevolg kunnen zijn. Echter, wij kiezen op dit moment liever voor de dialoog'. Het bestuur liet zich trouwens nooit uit over mogelijke versterking van vleermuizen, vogels en andere, soms beschermde dieren. Een aantal 'groene' organisaties en particulieren dienden wel een bezwaarschrift in. Het Groenforum, een gezelschap van Arnhemse organisaties, lukte dat niet omdat Milieudefensie er geen tijd voor wilde vrijmaken.

Lessen trekken

Uit de gang van zaken zijn achteraf voor de gemeente zeker lessen te trekken voor volgend jaar. Dan klopt MOJO weer aan want het gemeentebestuur besloot in 2020 dat de organisatie op ruim 80.000 euro subsidie kon rekenen voor twee evenementen. De omgevingsdienst lijkt achteraf namelijk gelijk te krijgen. In een ambtelijk advies is te lezen dat het beter is een dergelijke manifestatie met zwaar materieel niet meer in Zypendaal te houden. Dat levert teveel beschadigingen op onverharde paden op. Aangeraden wordt naar locaties uit te kijken die meer geschikt zijn. Suggesties: het Openluchtmuseum en het vroegere Kematerrein, Arnhems Buiten.

Rob van Otterloo

Gemengde bossen zijn gezonder

Kees Hin na twintig jaar Arnhems groen naar Texel

Kees Hin, hoofd bossen en (tien) parken, vertrekt. Hij was zeker tot zijn pensioen gebleven als die gouden kans niet voorbij was gekomen. Zijn broer belde dat Staatsbosbeheer een hoofd bos- en natuurbeheer zocht op Texel. En hij werd 61 jaar geleden op het eiland geboren.

"Ik heb ongelooflijk leuk werk en had totaal geen plannen om uit Arnhem te vertrekken." Dat zou pas over een jaar of zes, bij zijn pensionering aan de orde komen. Zijn vrouw, afkomstig uit Rheden, kreeg een baan op het Waddeneiland, zodat ze het leven daar alvast kon gaan verkennen. En toen kwam die vacature waar Kees Hin prima mee uit de voeten kon. En als klap op de vuurpijl gaan ze er nu in februari tegelijk aan de slag. Op zijn achttiende besloot hij een opleiding te gaan volgen aan bosbouwschool Larenstein. Als student woonde hij aan de boorden van Sonsbeek en kwam hij er al vaak. Na deze studie begon hij met twee collega's een adviesbureau bos- en

natuurbeheer. Tien jaar later trad hij in dienst van Rijkswaterstaat. En in 2002 stapte hij over naar de gemeente Arnhem om er groencoördinator te worden.

Dat was drie jaar nadat park Sonsbeek toen het honderd jaar gemeentebezit was in 1999 een stevige opknappbeurt en kwaliteitsverbetering had ondergaan en nadat in 1990 een deel van de bomen in het park had geveld.

Imponeren

Hin: "Je laat je wat Sonsbeek betreft gauw imponeren door het landschap: de bossen, de grote bomen en ook de fraaie gebouwen. Verdiep je je in het park dan zie je dat het onderhoud achterloopt. Waar een dominante soort aanwezig is, zoals de beuk, ontstaat gevoeligheid voor calamiteiten. Dat is de reden dat we nu streven naar klimaatbestendige gemengde bossen met ook lariks, douglas en eik." Dan is niet te voorkomen dat er gezonde bomen worden gedund. Logisch dat er dan emoties oplaaien, snapt hij: "Dat ziet er niet leuk uit.

Maar de bedoeling is om het bos gezond te houden. Om variatie, biodiversiteit en meer stabiliteit te bereiken. Zodat het weer en aantasting er minder greep op krijgen." Park Sonsbeek is park Sonsbeek. Maar volgens Hin ligt er een cadeautje klaar dat zo kan worden uitgekapt. "De Braamberg kan makkelijk bij Sonsbeek aansluiten. Met de zorginstellingen die er zitten kun je overleggen wat je ervoor moet doen."

Nooit verwacht

Toen hij ruim veertig jaar geleden naar Arnhem verhuisde, zag hij hier en daar een Turkse familie in het park. "Vorig jaar hebben we twee miljoen bezoekers geteld. Dat had je toch nooit verwacht? Vroeger keek je vooral naar het onderhoud. Nu hebben we het besef dat we de natuur nodig hebben. Hoe ga je daarmee om? Een extern bureau gaat een nieuwe beheersvisie maken waarin voorstellen worden gedaan. Voor nu, over tien, vijftig jaar." Hij vindt dat bewoners veel meer betrokken zouden kunnen worden bij het onderhoud, zeker van Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. "Zo kun je bijvoorbeeld met bewoners de dunningsbomen aanwijzen en kunnen bewoners een deel van het onderhoud uitvoeren. Het IVN voert iedere maand onderhoudswerk uit in de parken. Maar met meer vrijwilligers kun je bijvoorbeeld ook jaarlijks de moerasweide maaien. Voor de werving kun je gebruik maken van het netwerk van de Vrienden van Sonsbeek. Meer vrijwilligers betekent meer betrokkenheid. Die mensen houden ook een oogje in het zeil als er dingen gebeuren die je niet wilt."

Rob van Otterloo

Nieuwe bewoners in tuinmanshuis

Waar vroeger in het park nog snijbloemen werden verkocht

Menig wandelaar in park Sonsbeek zal bij het passeren van de tuinmanswoning bovenaan de Steile Tuin denken: 'Hier zou ik wel willen wonen.' Verscholen tussen imposante beuken staat daar een huis waarvan veel mensen dromen. Vrijstaand met een pannendak, een voordeur in het midden met aan weerszijden ramen. Elke passant heeft de neiging naar binnen te kijken. Wie woont in dit 'gedroomde sprookjeshuis'? Sinds vorig jaar zijn er nieuwe bewoners: Bart Castelein met zijn vrouw Sylvia en hun dochter en maar liefst vier honden.

Bart is faunabeheerder voor alle parken en bossen van de gemeente Arnhem. Hij is bovendien bevoegd om op te treden tegen overtreders van de regels die in het park gelden. Hij studeerde Bosbouw en Natuurbeheer aan de Middelbare Bosbouwschool in Velp en ging daarna bij een bosbouwbedrijf (houtproductie) werken. Kreeg meer en meer belangstelling voor de natuurbeheerkant van de bossen. Werkte daarvoor eerst enige tijd bij een jagersorganisatie maar vond dat te beperkt en zocht een breder werkveld. Daar kreeg hij bij de gemeente de kans voor met de focus op het grofwildbeheer in de bossen ten noorden van de Schelmseweg. Opgegroeid aan de rand van de bossen in Apeldoorn voelt hij zich hier thuis. Zijn vrouw Sylvia woonde in haar jeugd in een bos. Toen Jan Floor, de opvolger van Jeroen Glissenaar, geen belangstelling had kreeg Bart de kans. Na enige aarzeling haalde Sylvia hem over deze kans niet te laten schieten. Ze kregen het direct al voor hun kiezen. Vanwege corona was afgelopen zomer de Steile Tuin, hun achtertuin, vrijwel elke avond bevolkt

Bart Castelein en zijn vrouw in hun tuinmanswoning. Het huis werd in 1904 gebouwd voor de pachter van de moestuin. Hiervoor werden stenen gebruikt van de muur die park Sonsbeek aanvankelijk scheidde van de Apeldoornseweg. Aan de voorzijde kwam een winkel met snijbloemen uit de moestuin achter het huis. Vandaar het vele glas met bovenlicht in wat nu de woonkamer is.

met jongeren. Sylvia hoorde op een avond een groep meiden een verjaardag. Omdat de heg geluid doorlaat hoorde ze ook dat de drank op was. Dus besloot ze met een blad met glaasjes en een fles ijskoude Jägermeister te hulp te schieten. Ze had met ze te doen toen de jeugd geen kant op kon. Vervolgens liep het in de openbare tuin regelmatig uit de hand. Er werd veel troep achtergelaten en er was herrie tot diep in de nacht. Eén keer kwam het tot een ontruiming. Na verloop van tijd besloot burgemeester Marcouch over te gaan tot nachtelijke sluiting van het park en een alcoholverbod. Dat heeft geholpen.

De tentoonstelling Sonsbeek 20>24 ging door en er kwam op de haag van hun tuin in groene neonletters de tekst 'Seks Work is Honest Work' te staan. Ze moesten soms lachen om de ontwijkende antwoorden die ouders gaven als kinderen om uitleg vroegen. De expositie veroorzaakte teleurgestelde bezoekers die Bart vragen

stelden als: 'Is dat kunst?' En: 'Wat stelt dit voor?' Ook: 'Is er een route om de kunstwerken te bekijken?' Aanvankelijk werd er geklaagd over het gebrek aan informatie.

In het huis zijn historische kleuren als zacht geel en ossenbloedrood toegepast. Een gezellige ouderwets ogende keuken met een mooi fornuis in de schouw. In de eetkamer is de relatie met het werk van Bart duidelijk zichtbaar: de ovale tafel met een blad van gezaagd lindeboomhout waarboven een imposante lamp van hertengeweien hangt.

Buiten het huis is er veel veranderd: een ruime tuin met halfrond trapsgewijs verlopende terrassen, beplant met inheemse bloemen en planten die uitkomen op een vijver. Het is allemaal nog jong maar het ziet er naar uit dat hier de komende zomer met bloeiende planten, vlieders en insecten een paradijsje ontstaat: een knipoog naar de bloemenkwekerij van weleer!

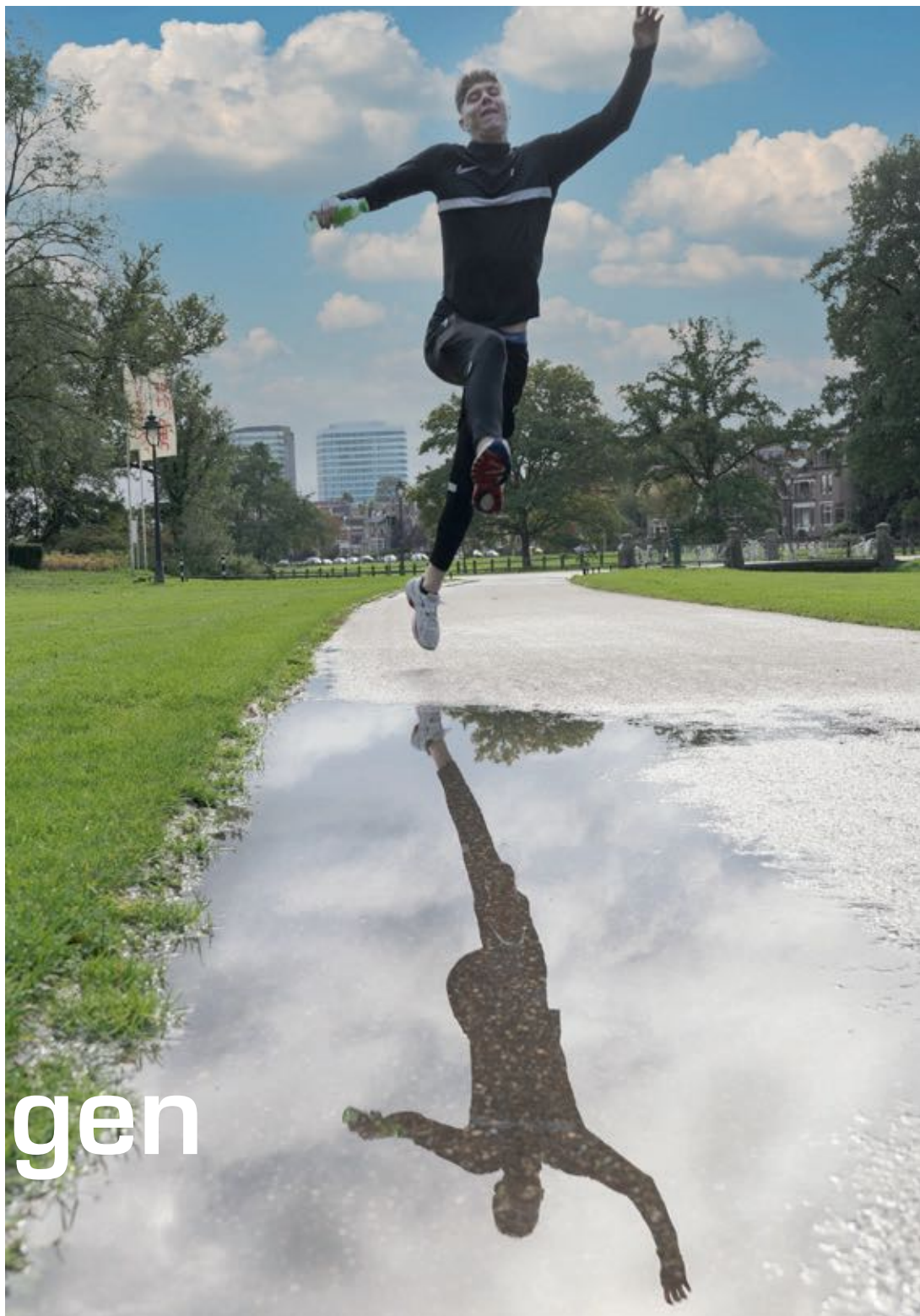
Paul Poelmans

Bewege Bew Bewegen

Er is vrijwel geen vorm van bewegen te noemen die niet in de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem beoefend worden. Wandelen, langzaam en snel lopen, al dan niet langs paden uitgezette routes, oefeningen op de plaats, klimmen tegen de heuvels uit de IJstijd, yoga, noem maar op, je komt het allemaal tegen. En soms komt er een ferme sprong aan te pas.

Foto's: Rinus Baak

en wegen Bewegen

Bureau gekozen voor nieuwe visie

Strootman landschapsarchitecten geeft commissie het meeste vertrouwen

De gemeente heeft besloten om de uit 1994 stammende beheervisie voor onze drie parken te vervangen. Tussentijds is er veel bijgesteld en toegevoegd. De tijden zijn veranderd. Het aantal bezoekers is enorm toegenomen, het gebruik veranderd. Bomen zijn gegroeid, omgevallen en doodgegaan.

In een aanbestedingsdocument was aangegeven over welke onderwerpen advies wordt verwacht.

- bijstelling en deels vernieuwing van het landschappelijk ontwerp
- rol en functie van het park in samenhang met de toegenomen aantallen bezoekers
- de achteruitgang van de biodiversiteit
- klimaatverandering; mogelijkheden van mitigatie en adaptatie
- bosbeheer en communicatie over kap en aanplant met omwonenden
- nieuwe kunstuitingen
- de rol van de landbouwpercelen

Deze maand is er een presentatie aan de gemeente en de schouwgroep. In januari krijgt de begeleidingscommissie de definitieve versie te zien. In maart volgt een presentatie aan externe betrokkenen als de Vrienden van Sonsbeek, het Waterschap Rijn en IJssel, wijkplatforms en andere betrokkenen. B en W stellen in april de nieuwe beheervisie vast, die daarna aan de gemeenteraad wordt voorgelegd.

Twee bureaus

Twee bureaus die hun sporen op dit terrein hebben verdiend waren door de gemeente uitgenodigd voor een presentatie. Karres en Brands uit Hilversum en Strootman uit Amsterdam. Er werd geen Arnheems bureau aangezocht.

De presentatie van Karres en Brands kwam vooral neer op een uitleg over waar het bureau voor staat. Ook was er ruime aandacht voor cultuurhistorie, duurzaamheid en gebruik. De communicatie met alle betrokkenen bleek hoog in het vaandel te staan. Aan de hand van projecten werd de werkwijze van het bureau toegelicht.

De begeleidingscommissie was onder de indruk maar kreeg geen duidelijk beeld van de concrete aanpak voor het opstellen van een beheervisie.

Samenhang

De presentatie van Bureau Strootman was zeer gericht op de problematiek van park Sonsbeek plus de samenhang met de parken Zypendaal en Gulden Bodem. Strootman had hier

goed rondgekeken. Het bureau sneed een probleem aan: hoe kun je een verslechterde clumb (een boomgroep die in een Engels landschapspark een essentiële functie heeft voor mooie doorzichten, PP) verbeteren?

Ook werden suggesties gegeven voor veranderingen. Een spectaculaire speelplek op de open ruimte van Gulden Bodem? Misschien een locatie voor het Aardvarken dat bij Rozet heeft gestaan? opperde een lid van de commissie. Over het hertenkamp: is het nog van deze tijd om dieren op te sluiten of is hier een meer eigentijds gebruik te bedenken?

Het unanieme oordeel van de begeleidingscommissie: met dit laatste bureau willen we verder. Het schat de problematiek goed in, heeft verfrissende ideeën maar ook een open mind voor alle 'voor en tegens' en uiteenlopende opvattingen. En last but not least, er is gedegen vakkennis aanwezig en ervaring met vergelijkbare parken.

Paul Poelmans

8

Geen scooters

Een opzienbarende ontwikkeling: sinds enkele maanden zijn scooters en bromfietsen niet langer welkom in Sonsbeek. Aanleiding: de toegenomen overlast, met name in de fraaie zomer van 2020. In het park werd in de avonden gegeten en gedronken via bemiddeling van pizzakoeriers. Die hadden de gewoonte om met hun scooter op te rukken tot bij de Stadsvilla en soms tot op het gazon ernaast. Het Bulletin begin vorig jaar een ingezonden stuk waarin aandacht werd gevraagd voor de toename en het gedrag van fietsers. Bij de gemeente wordt nagedacht of er duidelijker regels te geven zijn voor fietsers.

Dag sprookjesfestival

Misschien wel voor de laatste keer hebben we in de herfstvakantie in Arnhem het voor kinderen en ouders vertrouwde Sprookjesfestival gehad. De organisatoren vroegen er vergeefs aandacht voor dat ze met het kleine subsidiebedrag van de gemeente niet in staat waren het evenement voort te zetten. Omdat de financiële steun niet werd verruimd is de consequentie dat er nu een streep onder het jaarlijks succesvolle festival wordt gezet. De gemeenteraad koos voor 'vernieuwing' en sprookjes zijn nu eenmaal van alle tijden. Een van de vele onderdelen van het door de stad verspreide programma was het rondreizend Zwitsers gezelschap Nicole en Martin. Dat koos met een prachtige tent en woonwagens positie op het basketbalveld bij de Stadsvilla (zie foto). Hier werden dagelijks met theater, muziek en acrobatiek sprookjes gestalte gegeven. Deze keer was de kabouter-tuin niet bij de Witte Watermolen maar rond het circus ingericht.

Wie ontmoet Sonsbeek?

Ze zitten op een bank in het Sonsbeekpark: een jongen en een meisje, genietend van de herfstzon. Omdat het er zo romantisch uitziet, nodigt dat mij uit om ze aan te spreken. Zij woont nu in Schuytgraaf, daarvoor bij haar ouders in Noord. Toen ze nog thuis woonde, kwam ze regelmatig met haar vader en moeder in Sonsbeek. Hij is aanvankelijk niet zo enthousiast als ik begin over een foto, zegt zich zorgen te maken over de wallen onder zijn ogen. Maar als ik beloof dat ik ze zoveel mogelijk zal wegwerken, komt hij los. Hij vertelt over een vriend die het met een meisje wilde aanleggen en haar meevroeg naar Sonsbeek. Het klikte en ze hebben nog steeds verkering. Ja, wat is dat toch met Sonsbeek en de liefde? Mijn schoonouders en mijn zoon en zijn vriendin hebben elkaar ook gevonden in het park. En wie dit leest kent ook vast wel voorbeelden. Deze twee zagen eruit alsof het Sonsbeekvirus ze al aardig in zijn macht had. Kortom: wie niet verliefd wil worden, mijdt het park! Wie van de schoonheid van de natuur wil genieten, komt er zeker aan zijn trekken. En onder ons: hij verliest er zijn hart voor altijd.

Foto en tekst: Rinus Baak

Over de toekomst van Sonsbeek

Parkwachter Jan Floor vertelt over inrichting, onderhoud en dilemma's

Het is een miezerige dinsdagmiddag. Tijdens een wandeling vertelt parkwachter Jan Floor in Sonsbeek over het onderhoud van het park en de beleidsvisie die in de maak is. Een adviescommissie heeft voorbereidend werk verricht en nu gaat een landschapsbureau met zo'n visie aan de slag. Het duurt nog even tot het resultaat wordt voorgelegd aan de gemeenteraad.

Jan Floor is nu anderhalf jaar 'toezichthouder bossen en parken', waaronder Sonsbeek, Gulden Bodem en Zypendaal. Dat houdt niet alleen in dat hij de parken doorkruist; hij verdiept zich ook in de ecologie en cultuurhistorie. Hij is vaak te vinden in het Gelders Archief om op foto's te bekijken hoe de parken er vroeger uitzagen. Ook bestudeert hij beplantingsschema's van vroegere landschapsarchitecten om juiste keuzes te maken voor adviezen omtrent het Sonsbeekpark van de toekomst.

Gebruik verandert

Onze wandeling voert eerst richting Stadsvilla. Floor: "Een park inrichten en onderhouden is spelen met mogelijkheden. Soms stuit je op dilemma's. Een voorbeeld: past de inrichting hier rond de villa bij wat de parkbeleving van de toekomst zou kunnen worden? Op sommige dagen wandelen en liggen hier duizenden jongeren. Dat roept eenvoudige vragen op als: is de kwaliteit van het gazon geschikt voor al die recreanten? En hoe gaan we om met fietsers? Regelmatig duikt de vraag op welke evenementen we hier willen. Past het basketbalveld in het park van de toekomst? "Vroeger nam je naar het park een broodje mee. Tegenwoordig bestellen ze met hun telefoon pizza's en een

krat bier. Voor die pizzadozen heb je prullenbakken nodig. De beheervisie gaat richting geven aan dit soort niet zo ingewikkelde maar ook ingewikkelde vragen."

Bomenbeheer

Floor legt uit hoe de gemeente tegen het bomenbeheer aankijkt: "De soorten die bij de aanleg van het park zijn aangeplant, raken steeds meer overgroeid door beukenbomen. Die komt hier van nature voor. Als je daar niets aan doet, krijg je één groot beukenbos. Maar wil je ook andere soorten behouden dan moet je keuzes maken. Dan moet je bijvoorbeeld beuken verwijderen en de fladder-iep en de lindeboom aanplanten.

"In een monumentaal park horen beeldbepalende bomen zoals grote coniferen. Soms moet je ook daar andere bomen voor opofferen." Maar past dat wel in de ecologische visie? "Als we een gevarieerd bomenbestand willen, moeten er zelfs gezonde bomen verdwijnen. Anders is variatie niet meer mogelijk."

Cultuurelement

Jan loopt naar een van zijn favoriete beeldbepalende elementen in het park, dichtbij de kleine waterval: een natuurstenen metershoge vaas uit de achttiende eeuw. De vaas wordt omringd door rododendrons. Ook hier zijn keuzes nodig. Rododendrons kunnen slecht tegen droogte en beuken nemen de ruimte die ontstaat direct over. Hier wint de cultuurhistorie het van de ecologie. Er worden rododendrons bijgeplant en beuken verwijderd. Gezonde bomen verwijderen valt vaak slecht bij de natuurbelevende Arnhemmer. Die houdt niet van ronkende motorzagen. Floor heeft daar geen moeite mee. Hij beschouwt

Jan Floor staat bij een natuurstenen tuinvaas. Die is gemaakt in een stijl die in het midden van de achttiende eeuw werd gehanteerd. Maar de sokkel werd pas later in die eeuw vervaardigd. Het kan best zijn dat de toenmalige eigenaar van het landgoed de vaas mee heeft gebracht na een van zijn vele tochten. De vaas staat vlakbij de kleine waterval en is een rijksmonument. Foto: Gabriëlle Zeevenhooven

het als een goed teken als burgers zich druk maken over wat er in hun parken gebeurt.

Het is herfstvakantie. Sonsbeek wemelt van de ouders en kleine kinderen. Recreatie op de ligweides is op deze regenachtige herfstdag niet aan de orde, de kinderen genieten van het bos.

Jan Floor: "Het park is er voor de burgers, voor de stad. En aan het einde van de rit bepaalt de burger via de raad hoe het park zich ontwikkelt en dus ook hoe het er in de toekomst uit gaat zien".

Gabriëlle Zeevenhooven

Niks aan de hand

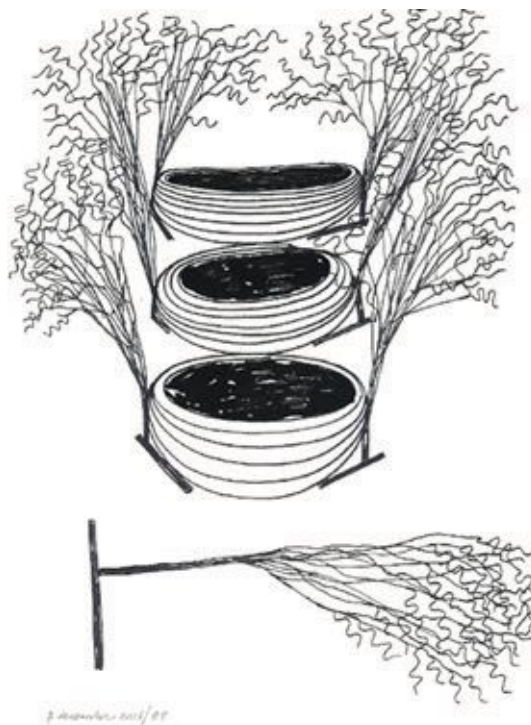
Albert & Sonsbeek

Ondanks de COVID-pandemie en de klimaatcrisis blijft Park Sonsbeek hetzelfde. Voor toegang is geen QR-vaccinatiecode of testbewijs nodig. De zware regenval heeft niet tot overstromingen in het park geleid. En de extreme droogte van een aantal jaren geleden is het park te boven, zo lijkt het.

Uit de buurten rond het park komen geen verzoeken voor ingrijpende veranderingen. Niemand wenst zonnepanelen in het park om groene stroom op te wekken voor de elektrische auto's die steeds meer in mijn buurt geparkeerd staan. Ook zijn er geen stemmen opgegaan om druivenranken te planten om op termijn een eigen Sonsbeekwijnmerk in de handel te brengen. Gezien het aantal slijterijen in het Sonsbeekkwartier is er zeker behoefte aan iets nieuws in die markt. De gestuurde en gecontroleerde biodiversiteit in het park draagt bij aan de vergroening van Arnhem en het terugdringen van de CO₂-uitstoot.

Evenementen

Er vinden nog steeds culturele evenementen plaats waarover sommige bezoekers laaiend enthousiast zijn en anderen de wenkbrauwen fronsen. Ik sta daar dubbel in. De internationale Sonsbeekmanifestatie 20>24 in het park vond ik prima. Vrij toegankelijk voor iedereen. Met de 'toffe' lichtshow 'De schone Schijn' in park Zypendaal had ik moeite omdat dit initiatief de weg opent naar het openbare park als afsluitbaar verdienmodel. Toen de bezoekers van het park zich, zoals in de zomer, onaangepast en slordig gedroegen, greep de burge-meester in hoogst eigen persoon in. Hij verbood het nuttigen van alcohol in het park in de avond en nacht en verklaarde het park 's nachts tot verboden terrein. Het handhaven van

deze maatregelen is een dingetje maar de symboliek die er van uitgaat had effect.

Paddenstoelen

Soms valt er zomaar een boom om, gelukkig op een moment dat er weinig mensen in het park zijn. Slachtoffers zijn er tot op heden niet te betreuren. In de herfst zag ik mensen met bovengemiddelde belangstelling naar de paddenstoelen kijken. En ik hoorde een groepje onder leiding van een deskundige praten over soorten, kwaliteiten en de veilige consumptie in soepen en stoofgerechten. Een van hen droeg een rieten mandje dat nog leeg was, zag ik.

Schoonheid

De belangrijkste functie van het park is dat het er is, dat het bestaat en een stabiele factor in de stad is. Niets meer en niets minder. Dat is belangrijk in ons tijdsgewricht waarin de functie bijna altijd een economische meerwaarde op moet leveren. De functie voor de bezoekers van het park is het zien en ervaren van de 'schoonheid' die zich iedere dag

anders voordoet en waar we onze persoonlijke betekenis aan kunnen verbinden en toekennen. Waar we de verandering van de seizoenen kunnen meemaken door ons fysiek te verplaatsen en onze zintuigen open te stellen. De samenhang en detaillering tussen de bomen, struiken, takken, zand, water, licht en schaduw te herkennen en die indrukken aan onze beleving te verbinden.

Tekeningen

Ik beleef het meest door te kijken en die kijkervaringen te transformeren naar tekeningen. In een jaar tijd (2016/2017) maakte ik 1006 tekeningen uit mijn hoofd na mijn dagelijkse bezoeken aan park Sonsbeek. Ze zijn inmiddels in het bezit van Museum Arnhem. De schoonheid is gedurende een jaar vastgelegd en de seizoenen zijn herkenbaar. Gestold in de tijd en verbonden met de continuïteit waarin we leven. Bij ieder column die ik voor dit bulletin schrijf is een tekening uit deze serie geplaatst.

Albert Van Der Weide

Op www.waarneming.nl kijken we hoeveel ijsvogels er zijn gemeld in Zijpendaal en Sonsbeek. Dat is schrikken! In 2021 blijken dit er tot 14 november op Zijpendaal niet meer dan drie te zijn en maar 34 in Sonsbeek, terwijl in 2020 de teller nog op 13 en 90 stond. Zou de bittere koude van 7 tot en met 13 februari hier debet aan zijn? Als hun visplekjes dichtvriezen sneuvelen ijsvogels immers bij bosjes. Maar juist in onze parken met hun sprengen, watervallen en stroomversnellingen vinden ze toch altijd wel open water? Ik denk terug aan begin februari 2012 toen het de eerste decade nog een paar graden kouder was. Ik zag het ijsvogelvrouwtje op Zijpendaal meermalen in het water plonzen en

direct daarna weer opstijgen met een driedoornige stekelbaars in haar snavel. Gelukkig kunnen ijsvogels zich in goede leefgebieden vrij snel herstellen door wel drie legfels van 6 of 7 eieren achter elkaar groot te brengen. Hopelijk is hiervoor ter plaatse dan ook de visstand toereikend.

Meer informatie over hoe ijsvogels zich redden in het leven vindt u in de digitale vogelgids op vogelbescherming.nl onder 'Ontdek vogels'. Weergaloze actiefoto's van ijsvogels van Corné van Oosterhout staan op www.ijsvogels.nl. Meld ijsvogels en andere interessante of opmerkelijke soorten op www.waarneming.nl

Tekst en foto's: Koos Dansen

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar.

Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 700 stuks.

Redactie:

Rob van Otterloo,
r.vanotterloo@xs4all.nl
Paul Poelmans,
p.poelmans@poelmansreesink.nl

Vormgeving:

Coco Bookmedia

Druk:

Wilco BV

Verschenen nummers vindt u op de website www.sonsbeek.nl

Vrienden van Sonsbeek

Reden retourzending:

Postcode:

Plaats:

Naam:

Straat:

Het correcte adres is:

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Retour afzender/adreswijziging

